

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

Навчально-науковий Юридичний інститут

**Кафедра конституційного, міжнародного та
адміністративного права**

РОЗВАДОВСЬКИЙ ВОЛОДИМИР ІВАНОВИЧ

КОНСТИТУЦІЙНА ЮРИСДИКЦІЯ

(методичні вказівки до підготовки самостійної роботи
студентів магістрів 1-го року заочної форми навчання)

Івано-Франківськ, 2018

Розвадовський В.І. Конституційна юрисдикція; методичні вказівки для підготовки до самостійної роботи студентів магістрів 1-го року заочної форми навчання) – Івано-Франківськ, 2018, - 25 с.

Методичні вказівки з дисципліни «Конституційна юрисдикція» розроблені на основі навчального плану та призначені для підготовки до семінарських занять студентів магістрів.

В даних методичних вказівках прописані рекомендації для підготовки кожної з тем спецкурсу, література та нормативно-правові акти, завдання до семінарських занять, завдання казуси, перелік контрольних запитань та інші наукові джерела, що сприятиме поглибленому вивченню та засвоєнню відповідних тем.

Методичні вказівки з дисципліни «Конституційна юрисдикція» призначені для студентів магістрів, аспірантів та викладачів ВНЗ

ББК 67.300 (4Укр.)

©Розвадовський В.І., 2018 рік
Прикарпатський національний університет
ім.. Василя Стефаника, 2018

ВСТУП

Конституційна юрисдикція, яка здійснюється єдиним органом конституційного правосуддя в порядку судочинства є новим інститутом застосування принципів верховенства права і верховенства Конституції України для Української держа-ви.

Практична дійсність, яка відображає конституційно-правові відносини в дер-жаві, свідчить про своєчасність і пряму необхідність введення конституційного правосуддя для функціонування механізму держави, дотримання конституційних критеріїв у законодавчій діяльності, непорушності і гарантування консти-туційних прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Конституційна юрисдикція за змістом і формою є втіленням особливої фун-кції держави, на яку покладено обов'язки охороняти і захищати Конституцію України. В процесі здійснення конституційного правосуддя виявляється суть конституційних норм і окремих понять, що є умовою офіційного тлумачення

Конституції і законів України, забезпечується пріоритет і верховенство прав і свобод громадян у відносинах з державою.

Конституційна юрисдикція реалізується за принципами конституційного правосуддя і її мета спрямована на досягнення непорушності конституційного правопорядку, втілення принципу розподілу влад і верховенства права, до якого прагне суспільство.

З цією метою створено Конституційний Суд України, як постійно діючий орган судової влади і його роль в сучасних умовах полягає у забезпеченні режиму конституційності на всій території України і прямої дії Конституції України, їх верховенства стосовно всіх суб'єктів права та правовідносин, які складаються в суспільному житті. Важливою складовою конституційного правосуддя є здійснення функції конституційного контролю за правомірністю законів та інших нормативно-правових актів, які приймаються у державі, що дає можливість захищати і охороняти право як соціальну цінність, виключа-ючи будь-які спроби діяти не правовими засобами у сфері публічних та приватних інтересів.

Конституційне правосуддя виступає в інтегрованому виді як вища форма державної контрольної діяльності і для цього існує спеціалізована судова процедура. Поєднання матеріальних та процесуальних норм права дає можливість займати Конституційному Суду України провідну роль у ефективному досягненні мети — розв'язанні спорів, конституційній оцінці відповідності законів та інших нормативно-правових актів, наданні висновків, щодо запропонованих змін до Конституції України, тощо.

Спецкурс "Конституційна юрисдикція і конституційне судочинство в Україні" відображає складову учбової дисципліни "Конституційне право України". Він безпосередньо пов'язаний з такими дисциплінами, як "Організація судових та правоохоронних органів", "Теорія держави та права" та іншими.

За своїми джерелами спецкурс "Конституційна юрисдикція і конституційне судочинство в Україні" дозволить студентам глибше засвоїти інші юридичні дисципліни: адміністративне право і процес, цивільне право і процес та інші правові дисципліни.

Безперечно, запропонований спецкурс відображає сучасні тенденції підготовки високоосвічених правознавців, здатних глибоко пізнавати складні правові явища, володіти сучасними методами аналізу правовідносин, які стосуються базових конституційних категорій, що вивчаються в курсі "Конституційне право України", що є головним завданням при навчанні отримати необхідні теоретичні та практичні знання і таким чином з'ясувати складний механізм функціонування конституційного правосуддя в Україні, виділяючи за особливими ознаками, формою і сутністю конституційне судочинство як окремого виду юридичного процесу.

Тема 1 Конституційна юрисдикція в Україні.

Юридична природа конституції. Становлення інституту правової охорони конституції в світі та Україні. Поняття та система правової охорони конституції. Характеристика гарантій правової охорони конституції. Загальна характеристика суб'єктів правової охорони конституції.

Питання для самоконтролю.

1. Конституційний Суд України як єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні. Завдання Конституційного Суду України.
2. Склад Конституційного Суду України та порядок призначення суддів Конституційного Суду України.
3. Повноваження Конституційного Суду України та суддів Конституційного Суду України.
4. Вимоги до суддів Конституційного Суду України. Вступ на посаду судді Конституційного Суду України. Вибори голови Конституційного Суду України.
5. Звільнення з посади судді Конституційного Суду України.

Нормативно-правові джерела:

- Конституція України від 28.06.1996р. // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст.141. (Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 08.12.2004р. // ВВР. – 2005. – № 2 – Ст.44.)
- Про Конституційний Суд України: Закон України від 16 жовтня 1996 р. № 422/96-ВР.

Література:

– Полянський Ю.Є., Нестерчук Л.П. Судові та правоохоронні органи України / Ю.Є. Полянський, Л.П. Нестерчук. – Одеса: Фенікс, 2011. – 126 с.

– Суд, правоохоронні та правозахисні органи України / Відп. ред. В. Т. Маляренко. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – С. 138-155.

- Судебные и правоохранительные органы Украины / Под ред. А. С. Васильева и Е. Л. Стрельцова. – Х.: Одиссей, 2006. – С. 111-121.
- Тимченко С.М. Судові та правоохоронні органи України. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – С. 97-107.
- Фіолевський Д. П. Судова влада і правоохоронна система в Україні. – К.: Кондор, 2006. – С. 90-106.
- Тесленко М. В. Конституційна юрисдикція в Україні. – К.: Школа, 2003. – 256с.

Тема 2. Тлумачення Конституції України та законів України Конституційним Судом України

Поняття і види тлумачення. Офіційне тлумачення Конституції і законів України Конституційним Судом України. Практика Європейського суду з прав людини як джерело інтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України. Межі тлумачення Конституції та законів України. Доктрина політичного питання” та її застосування в практиці Конституційного Суду України.

Питання для самоконтролю.

1. Поняття та види тлумачення.
2. Офіційне тлумачення Конституції України та законів України як функція Конституційного Суду України.
3. Способи тлумачення Конституції та законів України
4. Межі тлумачення Конституційним Судом України Конституції та законів України.
5. Практика Європейського Суду з прав людини як джерело інтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України.

ЗАВДАННЯ

1. Суб'єкт права на конституційне подання (45 народних депутатів України) звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням надати офіційне тлумачення ч.2 ст. 8 Закону України “Про основи національної безпеки України”: Основними напрямками державної політики з питань національної безпеки України є, зокрема: “забезпечення повноправної участі України в загальноєвропейській та регіональних системах колективної безпеки, набуття членства у Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору при збереженні добросусідських відносин і стратегічного партнерства з Російською Федерацією, іншими країнами Співдружності Незалежних Держав, а також з іншими державами світу”.

На пленарному засіданні Конституційного Суду України під час розгляду справи представник суб'єкта конституційного подання наполягав здійснити офіційне тлумачення зазначеного вище положення у системному зв'язку зі ст. 1 Конституції України: “Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава”, ч. 2, 3 ст. 5 Основного Закону України: “Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та місцевого самоврядування. Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами”, ч. 7 ст. 17: “На території України не допускається розташування іноземних військових баз”. А з урахуванням положень Декларації про державний суверенітет України, яка є основою для нової Конституції України, щодо наміру України стати в майбутньому постійно нейтральною державою, яка не бере участі у військових блоках (ч. 5 розд. 9), просив визнати відповідні положення неконституційними.

У свою чергу, суддя-доповідач по справі підготував проєкт рішення Конституційного Суду, який ґрунтувався на динамічному підході щодо тлумачення Декларації про державний суверенітет України, яка, на його погляд, відіграла свою важливу роль у конституційному будівництві, втратила чинність і стала надбанням історії. Крім цього, він вважав, що окремі її положення є гальмом у динаміці прогресу і соціального поступу України.

Які вам відомі підходи щодо тлумачення Конституції і законів України? Які критерії мають бути в основі вибору того чи іншого підходу? Яке, на ваш погляд, має бути рішення Конституційного Суду України у даній справі?

2. Національний банк України (НБУ) звернувся до Конституційного Суду України з метою дати офіційне тлумачення положення ч.1 ст.58 Конституції України, яке визначає, що закони та інші нормативно-правові акти мають зворотню дію в часі у випадках, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи, і чи поширюється це положення на юридичних осіб? Необхідність такого тлумачення НБУ пояснює тим, що обласні управління НБУ неоднозначно застосовують положення Закону України "Про внесення змін до деяких декретів Кабінету Міністрів України з питань валютного регулювання", яким скасовано обов'язковий продаж валютних надходжень і відповідальність юридичних осіб (ст. 1 Закону). Зокрема, управління і далі накладають штрафи на юридичних осіб за несвоєчасний продаж надходжень в іноземній валюті, що мав місце до набрання чинності зазначеним вище законом. Це, на думку суб'єкта права, на конституційне звернення, суперечить законодавству, оскільки положення ст. 58 Конституції України про зворотню дію законів у випадках, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність, повинні поширюватись і на юридичних осіб.

Яке рішення має прийняти Конституційний Суд України? Які способи тлумачення Конституції України доречно застосувати при прийнятті даного рішення?

3. Президент України як гарант державного суверенітету та територіальної цілісності України вніс у порядку законодавчої ініціативи на розгляд Верховної Ради України проект Закону України "Про відновлення ядерного статусу України".

Народні депутати України звернулися до Конституційного Суду України з поданням, у якому просили, посилаючись на практичну необхідність, надати офіційне тлумачення положення Декларації про державний суверенітет України в частині декларування Україною наміру в майбутньому дотримуватися "трьох

неядерних принципів: не приймати, не виробляти і не набувати ядерної зброї”.

Конституційний Суд України відмовив суб’єкту конституційного подання у відкритті провадження по справі.

Які, на ваш погляд, аргументи міг навести єдиний орган конституційної юрисдикції на користь ухвалення такого рішення? Які існують межі офіційного тлумачення Конституції і законів України Конституційним Судом України?

4. Конституційний Суд України не задовольнив клопотання 48 народних депутатів України про визнання неконституційним Закону України “Про вибори народних депутатів України”, яким запроваджено пропорційну виборчу систему по виборах до парламенту України, посилаючись на доктрину політичного питання. Суб’єкт права на конституційне подання обґрунтував неконституційність закону тим, що така система обмежує проголошений ст. 71 Конституції України принцип прямого і рівного виборчого права.

Що таке “доктрина політичного питання” та яке значення вона має для діяльності Конституційного Суду України? Назвіть приклади з практики функціонування єдиного органу конституційної юрисдикції України прямого посилання на доктрину політичного питання? Які, на ваш погляд, перспективи розгляду в Конституційному Суді України питання про визнання неконституційними окремих положень Закону України “Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів” в частині запровадження пропорційної виборчої системи по виборах депутатів міських, районних у місті, районних та обласних рад?

5. На пленарному засіданні Конституційного Суду України громадянин США К., обстоюючи свої вимоги щодо офіційного тлумачення ч. 2 ст. 34 Конституції України: “Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на власний вибір”, просив Суд взяти до уваги практику Європейського Суду з прав людини щодо інтерпретації ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., в якій сформульовано принцип, що “межі допустимої інформації щодо посадових та службових осіб можуть бути ширшими порівняно з межа-

ми такої ж інформації щодо звичайних громадян. Тому, якщо посадові чи службові особи діють без правових підстав, то мають бути готовими до критичного реагування з боку суспільства". У протилежному випадку він залишав за собою право на оскарження рішення Конституційного Суду України до Європейського Суду з прав людини.

Яке значення має рішення та практика Європейського Суду з прав людини для інтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України? Як, на ваш погляд, має діяти Конституційний Суд України при вирішенні цієї справи? Які існують механізми оскарження рішень Конституційного Суду України з питань офіційного тлумачення Конституції та законів України?

Контрольні запитання.

1. Чому тлумачення Конституційного Суду України є офіційним?
2. Які існують види тлумачення і чим вони відрізняються від способів тлумачення?
3. Чи може Конституційний Суд України вийти за межі тлумачення Конституції та законів України?
4. Що є підставою для конституційного подання щодо офіційного тлумачення Конституції і законів України?
5. Чи може Конституційний Суд України одночасно із офіційним тлумаченням визнати окремі норми Закону неконституційними?

Тема 3. Конституційний Суд України як єдиний орган конституційної юрисдикції

Функції та повноваження Конституційного Суду України . Поняття юрисдикції Конституційного Суду України. Категорії справ, що розглядаються Конституційним Судом України. Відмежування юрисдикції Конституційного Суду України від юрисдикції адміністративних судів.

Порядок формування Конституційного Суду України і його структура: адміністративні посади (голова, заступники голови), колегія суддів, суддівські комісії, апарат суду. Статус судді Конституційного Суду України. Вимоги, які встановлюються до кандидатів на посаду судді Конституційного Суду України. Гарантії незалежності суддів Конституційного Суду України та підстави припинення їх повноважень.

Питання для самоконтролю.

1. Моделі конституційної юрисдикції в світі.
2. Історія становлення в Україні конституційного контролю.
3. Місце Конституційного Суду України в механізмі правової охорони і захисту Конституції України.
4. Порядок формування Конституційного Суду України і його структура.
5. Функції та повноваження Конституційного Суду України.
6. Юрисдикція Конституційного Суду України.
7. Статус судді Конституційного Суду України.

ЗАВДАННЯ

1. Президент України у жовтні 2008 р. видав Указ про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України та призначення позачергових виборів. Між Центральною виборчою комісією та Кабінетом Міністрів України виникли непорозуміння щодо порядку фінансування виборчої кампанії. До Конституційного Суду України надійшло конституційне звернення від двох громадян України, в якому вони просять надати офіційне тлумачення положень Закону України “Про вибори народних депутатів України” щодо фінансового забезпечення підготовки і проведення виборів, оскільки, на їх думку, неоднозначне їх застосування цими державними органами може призвести до незабезпечення належних умов для проведення позачергових

виборів народних депутатів України, порушення конституційних прав громадян щодо участі у виборах, спотворення результатів народ-ного волевиявлення.

Які питання належать до юрисдикції Конституційного Суду України? Чи наявні підстави для офіційного тлумачення положень зазначеного Закону України?

2. Суб'єкт права на конституційне подання – Президент України – звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень ч. 2, 3 ст. 124 Конституції України, зокрема, чи мають право суди загальної юрисдикції приймати до свого провадження і розглядати по суті позовні заяви про поновлення на роботі, зміну формулювання щодо звільнення членів Кабінету Міністрів України, керівників інших центральних органів виконавчої влади та осіб, яких згідно з Конституцією України призначають на посади та звільняють з посад Президент України або Верховна Рада України. На його думку, такі заяви не підвідомчі судам загальної юрисдикції, оскільки для таких осіб (Прем'єр-міністр України, члени Кабінету Міністрів України, керівники інших центральних органів виконавчої влади, Генеральний прокурор України, Голова Антимонопольного комітету України, Голова Фонду державного майна України, судді) Конституцією України встановлено особливий порядок призначення на посади та звільнення з посад.

Голова Верховної Ради України пояснив, що компетенція судів загальної юрисдикції поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі, в тому числі й на зазначені.

Генеральний прокурор України вважає неможливим оспорування таких актів у судах загальної юрисдикції, оскільки визначення конституційності таких актів належить до повноважень Конституційного Суду України.

Як розмежовуються повноваження Конституційного Суду України та судів загальної юрисдикції, у тому числі щодо поставленого питання?

3. У світі склалися та досить ефективно реалізуються дві основні моделі органів конституційної юрисдикції. Це американська та європейська (або австрійська) моделі. Крім того, в деяких країнах діє так звана іберійська (південноамериканська) модель,

яку ще називають “суд ампаро”. деяких державах світу правовий захист конституції, як правило, здійснюють спеціально створені ради духовенства (на-приклад, в Ірані таку охорону здійснює Вища Рада Вартових по охороні Конституції). Особливостями характеризується консти-туційний контроль Франції, який здійснюється Конституційною Радою. Цей контроль, по-перше, має несудовий характер, а по-друге, його об’єктом не можуть бути закони, які вже вступили в силу.

У чому полягає суть кожної із існуючих у світі основних моделей органів конституційної юрисдикції? Яка модель конституційного контролю діє в Україні та чи можна вважати її вдалою для нашої держави і суспільства? Коли і в зв’язку з чим виникли американська і австрійська моделі конституційної юрисдикції? Що являє собою попередній і наступний, обов’язковий і факультативний, формальний і матеріальний конституційний контроль?

4. Як відомо, згідно з чинною Конституцією України, Конституційний Суд України складається з 18 суддів, які призначаються Президентом України, Верховною Радою України та з’їздом суддів України по 6 суддів відповідно. Судді призначаються на строк 9 років без права на переобрання. На пленарному засіданні Конституційного Суду шляхом таємного голосування із числа суддів строком на 3 роки без права на переобрання обирається Голова Конституційного Суду.

Дайте відповіді на такі запитання. Чому Конституційний Суд України є не просто органом конституційної юрисдикції, а єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні? Чи має принципове значення кількість населення країни щодо кількісного складу Конституційного Суду? Чи можна вважати вірним твердження про те, що в Україні Конституційний Суд формується трьома гілками влади, при тому, що Президент України є лише главою держави, а 6 суддів призначає саме він, а не Кабінет Міністрів України? Який порядок призначення суддів існує в інших країнах (на прикладі європейських держав чи держав коли-шнього СРСР)? Порядок зайняття вакантної посади судді. Вимоги, які висуваються законодавством України до кандидатів на посади суддів Конституційного Суду України є такими важливи-ми, що унеможливають призначення на ці

посади недостойних і негідних цих посад осіб. Які додаткові вимоги, на Ваш погляд, бу-ло б бажано внести в ст. 148 Конституції України?

5. Президент України призначив суддею Конституцій-ного Суду України громадянина Г. Незважаючи на виданий Указ Президента України, призначений на посаду суддя Конституцій-ного Суду України до роботи не приступив в силу об'єктивних і суб'єктивних причин. У подальшому Указ Президента був скасований новообраним Президентом України.

Прокоментуйте ситуацію, що склалася, звернувши увагу на такі моменти. Які вимоги пред'являються до відповідного Указу Президента? Чому новопризначений суддя не приступив до виконання своїх обов'язків? З якого моменту суддя вважа-ється як таким, що вступив на посаду?

Контрольні запитання

1. Що являє собою американська модель конституційної юстиції?
2. Яку структуру має Конституційний Суд України?
3. Що являє собою “суд ампаро”?
4. Чи можна вважати перелік функцій Консти-туційного Суду України вичерпним?

Тема 5. Конституційно-судовий процес в Україні

Форми звернень до Конституційного Суду України : конституційне подання та конституційне звернення. Суб'єкти права на звернення до Конституційного Суду України. Відкликання конституційного подання (звернення).

Стадії провадження в Конституційному Суді України. Види проваджень (усне та письмове). Відкриття конституційного провадження . Підстави відмови у відкритті провадження. Підготовка справи до судового розгляду. Форми діяльності Конституційного Суду України: засідання, пленарне засідання.

Учасники конституційного провадження, їх права і обов'язки. Процедура розгляду конституційного подання (звернення) колегією суддів. Рішення, що ухвалюються колегією суддів . Порядок розгляду справи на пленарному засіданні Суду та винесення рішень. Окрема думка судді Конституційного Суду України.

Юридична сила рішень та висновків Конституційного Суду України. Верховенство рішень Конституційного Суду України як гарантія їх виконання. Остаточність, неоскаржуваність і обов'язковість рішень Конституційного Суду України. Перегляд рішень Конституційного Суду України за нововиявленими обставинами.

Питання для самоконтролю.

1. Поняття і особливості конституційного судочинства.
2. Принципи конституційного судочинства.
3. Учасники, стадії та строки конституційного провадження.
4. Звернення до Конституційного Суду України.
5. Попередня перевірка конституційних подань (звернень).
6. Відкриття конституційного провадження.
7. Розгляд конституційних подань (звернень) на пленарному засіданні Конституційного Суду України.
8. Прийняття рішень і висновків Конституційного Суду України.
9. Порядок виконання рішень і висновків Конституційного Суду України.

ЗАВДАННЯ

1.Київська міська рада звернулася до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо офіційного тлу-

мачення ч. 1, 2 ст. 141 Конституції України. Під час слухань на пленарному засіданні судді дійшли висновку, що деякі положення Закону України “Про порядок обчислення скликань представницьких органів місцевого самоврядування” не відповідають Конституції України. Тому в своєму Рішенні Конституційний Суд України не лише надав тлумачення, про яке безпосередньо йшлося у конституційному поданні, а ще й визнав зазначені по-ложення неконституційними, хоча Київська міська рада питання про це не ставила.

Які правові наслідки визнання акта неконституційним? Чи пов’язаний Конституційний Суд України предметом конституційного подання (звернення)? Проаналізуйте ситуацію, що склалася.

2. Під час розгляду справи в Конституційному Суді України з’ясувалося, що представник суб’єкта права на консти-туційне подання є рідним братом одного з суддів Конституційного Суду.

Яким чином має бути вирішена ця ситуація? Як це пи-тання вирішувалося у попередній редакції Регламенту Конституційного Суду України від 05.03.1997 р. та в чинних процесуальних кодексах України? Яке регулювання більш сприяє забезпеченню принципу незалежності судової влади? Відповідь обґрунтуйте.

3. Громадянин С. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням надати офіційне тлумачення ч. 1 ст. 59 Конституції України. Необхідність в офіційному тлумаченні цієї норми він обґрунтував тим, що під час попереднього розслідування його кримінальної справи слідчий податкової міліції та прокурор м. Маріуполя Донецької обл. відмовили йому в задоволенні клопотання про допуск як захисника працівника приватної юридичної фірми, посилаючись на відсутність у останнього адвокатської ліцензії. Дії зазначених посадових осіб С. оскаржив до Жовтневого районного суду м. Маріуполя, який визнав їх неправомірними. Пізніше це рішення районного суду було скасовано Донецьким обласним судом.

Хто може бути суб’єктами звернення до Конституційного Суду України? Чи є підстави для відкриття конституційного

провадження у даній справі? Яким чином буде відбуватися процедура розгляду цього конституційного звернення? Складіть його проект.

4. Конституційний Суд України 26 черв. 2008 р. визнав неконституційними низку положень Закону “Про Конституційний Суд України”, який регулює його ж діяльність.

Чи мав Конституційний Суд на це право? Як це узгоджується із процесуальним принципом “ніхто не може бути суддею у власній справі”? Що таке концепція самообмеження Конституційного Суду?

5. Конституційний Суд України 1 груд. 2004 р. прийняв Рішення, згідно з яким окремі положення Закону України “Про статус суддів” були визнані неконституційними, а також сформулював правову позицію про те, що зменшення рівня гарантій незалежності й недоторканності суддів при прийнятті нових законів не допускається. Однак пізніше Верховна Рада України ухвалила інший Закон – “Про Державний бюджет на 2005 р.”, яким був обмежений розмір пенсій та інших виплат суддям.

Як має діяти Конституційний Суд України у цій ситуації? Чи в змозі Конституційний Суд за власною ініціативою розпочати провадження у справі? Який порядок виконання його рішень? Яка існує відповідальність за невиконання рішень Конституційного Суду?

Контрольні запитання.

1. Що являє собою конституційне провадження?
2. Навіщо потрібно здійснювати попередню перевірку конституційних подань (звернень)?
3. Як приймаються акти Конституційного Суду України?
4. В чому полягають процесуальні особливості провадження за конституційним зверненням?
5. На яких принципах будується конституційне судочинство?

Тема 6. Рішення та правові позиції Конституційного Суду України

Форми звернень до Конституційного Суду України : конституційне подання та конституційне звернення. Суб'єкти права на звернення до Конституційного Суду України. Відкликання конституційного подання (звернення).

Стадії провадження в Конституційному Суді України. Види проваджень (усне та письмове). Відкриття конституційного провадження . Підстави відмови у відкритті провадження. Підготовка справи до судового розгляду. Форми діяльності Конституційного Суду України: засідання, пленарне засідання. Учасники конституційного провадження, їх права і обов'язки. Процедура розгляду конституційного подання (звернення) колегією суддів. Рішення, що ухвалюються колегією суддів . Порядок розгляду справи на пленарному засіданні Суду та винесення рішень. Окрема думка судді Конституційного Суду України.

Юридична сила рішень та висновків Конституційного Суду України. Верховенство рішень Конституційного Суду України як гарантія їх виконання. Остаточність, неоскаржуваність і обов'язковість рішень Конституційного Суду України. Перегляд рішень Конституційного Суду України за нововиявленими обставинами.

Питання для самоконтролю.

1. Поняття та види рішень Конституційного Суду України.
2. Окрема думка судді Конституційного Суду України.

3. Остаточність, неоскаржуваність і обов'язковість рішень Конституційного Суду України. Їх перегляд за нововиявленими обставинами.
4. Правові позиції Конституційного Суду України: поняття, види, юридична природа.
5. Вплив правових позицій Конституційного Суду України на правотворчу і правозастосовну діяльність в Україні.

ЗАВДАННЯ

1. До Конституційного Суду України звернувся суб'єкт права на конституційне подання (66 народних депутатів України) з клопотанням надати офіційне тлумачення відповідності Конституції України (конституційності) постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження переліку платних послуг, які надаються в державних закладах охорони здоров'я та вищих медичних закладах освіти" (справа про платні медичні послуги). Підставою для розгляду справи народні депутати України вважали практичну необхідність в офіційній інтерпретації положень ч. 3 ст. 49 Конституції України.

Суб'єкт права на конституційне подання зазначав у своєму поданні, що до Переліку платних послуг фактично включено лікувально-медичну, профілактичну та інші види медичних послуг та допомоги, яка відповідно до ч. 3 ст. 49 Конституції України у таких закладах має надаватися безоплатно, у зв'язку з чим просив визнати цю Постанову неконституційною.

Важливим аспектом прийнятого рішення Конституційного Суду України від 25 лист. 1988 р. № 15-рп/98 (справа про платні медичні послуги) був висновок, що поняття медичної допомоги, умови запровадження медичного страхування, у тому числі державного, формування і використання добровільних медичних фондів, а також порядок надання медичних послуг, які виходять за межі медичної допомоги, на платній основі у державних і комунальних закладах охорони здоров'я та перелік таких послуг мають бути визначені законом.

Визначте поняття та види рішень Конституційного Суду України? Які конституційно-правові вимоги встановлені до змісту рішень та висновків Конституційного Суду України? В

чому полягають особливості правової природи рішень та висновків Конституційного Суду України?

2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України про офіційне тлумачення положень ст. 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України (справа про застосування української мови) викликало неоднозначну реакцію у суспільстві – справа №1-6/99 № 10-рп/99 від 14 груд. 1999 р. Саме тому, відмежовуючись від офіційної інтерпретації ст. 10 Конституції України у Рішенні Конституційного Суду України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України, висловив окрему думку суддя Конституційного Суду України О.М. Мироненко, рішуче скориставшись правом заперечення та застосувавши формулу *non tollet usum*.

Чи дозволяє чинний Закон України “Про Конституційний Суд України” кожному судді Конституційного Суду України висловлювати окрему думку щодо його рішення, висновку? Визначте юридичну природу окремої думки? Які існують типи окремих думок суддів органів конституційної юрисдикції в інших державах? Чи може надаватися окремій думці судді органу конституційного контролю прецедентний характер?

3. На пленарному засіданні Конституційного Суду України було розглянуто справу за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України “Про чинність Закону України “Про Рахункову палату”, опублікованого в газеті “Голос України” 23 січ. 1998 р., а також щодо офіційного тлумачення положень ч. 2 (у конституційному поданні – ч. 3) ст. 150 Конституції України та ч. 2 ст. 70 Закону України “Про Конституційний Суд України” стосовно порядку виконання рішень Конституційного Суду України у разі, якщо в цих рі-

шеннях не визначено порядку їх виконання. Конституційний Суд України вирішив визнати неконституційною зазначену Постанову Верховної Ради України. Крім того, Конституційний Суд України зазначив, що рішення і висновки Конституційного Суду України є обов'язковими до виконання на території України, ос-таточними і не можуть бути оскаржені. У своєму виконанні вони не потребують додаткового підтвердження з боку будь-яких ор-ганів державної влади.

На кого покладається обов'язок щодо забезпечення вико-нання рішень та додержання висновків Конституційного Суду України? Який існує порядок виконання рішень і висновків Кон-ституційного Суду України? Які наслідки тягне за собою неви-конання рішень та недодержання висновків Конституційного Суду України? Чи може Конституційний Суд України відкрити нове провадження у справі при виявленні нових обставин по справі? Чи передбачено законодавством право Конституційного Суду України переглядати рішення і висновки за власною ініціа-тивною? Чи допускається перегляд рішень органами конститу-ційного контролю у зарубіжних країнах і у яких випадках? Яка існує практика у зарубіжних країнах щодо перегляду прийнятих рішень органами конституційного контролю за нововиявленими обставинами або новими обставинами?

4. У процесі практичної діяльності Конституційний Суд України формулює досить важливі правові позиції, а також звер-тається до інтерпретаційних висновків, викладених у попередніх його рішеннях. Так, у рішенні Конституційного Суду України від 25.06.2008 р. № 12-рп/2008 у справі за конституційним по-данням 50 народних депутатів України щодо відповідності Кон-ституції України (конституційності) положень ч. 5, 6 ст. 13 Зако-ну України “Про статус народного депутата України ”; ч. 4 ст. 61 Регламенту Верховної Ради України та офіційного тлумачення положень п. 6 ч. 2, 6 ст. 81; ч. 6 ст. 83 Конституції України; ч. 4 ст. 13 Закону України “Про статус народного депутата України” (справа про перебування народного депутата України у депутат - ській фракції) правові позиції містяться як у мотивувальній, так і в резолютивній частинах.

Натомість у рішенні Конституційного Суду України від 26.02.2009 р. № 6-рп /2009 у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положення п. 18 ч. 1 ст. 85 правова позиція міститься у мотивувальній частині рішення, а в резолютивній частині рішення, на її підставі, дається остаточний висновок. Ще одним прикладом розміщення правових позицій Конституційного Суду України у мотивувальній частині його акта є рішення від 16.04.2009 р. № 7-рп/2009 у справі за конституційним поданням Харківської міської ради щодо офіційного тлумачення положень ч. 2 ст. 19; ст. 144 Конституції України, ст. 25; ч. 14 ст. 46; ч. 1, 10 ст. 59 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” (справа про скасування актів органів місцевого самоврядування). Ухвала Конституційного Суду України від 15.07.2009 р. № 48-уп/2009 про припинення конституційного провадження у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) розпоряджень Президента України про тимчасове виконання обов’язків голів місцевих державних адміністрацій є прикладом “відмовної” ухвали з “позитивним” змістом і містить посилання на минулі правові позиції Конституційного Суду України.

Визначте поняття “правової позиції” та дайте їх класифікацію. Чи знайшов своє закріплення цей термін у законодавстві України? В чому полягає юридична сила (природа) правових позицій Конституційного Суду України? В якому співвідношенні знаходяться поняття “рішення Конституційного Суду України” та “правова позиція”? Яке місце у структурі рішень Конституційного Суду України займають правові позиції?

5. Конституційний Суд України, до повноважень якого віднесено лише визначення відповідності Конституції України окремих правових актів чи їх положень та тлумачення Конституції та законів України, не є уповноваженим суб’єктом правотворчості (крім передбаченого ч.2 ст.3 Закону України “Про Конституційний Суд України” повноваження приймати акти, що регламентують організацію його внутрішньої роботи). Заповнення прогалін в законодавстві також не належить до його повноважень, що неодноразово підкреслював сам Конституційний Суд

України (зокрема, в Рішенні у справі про тлумачення Закону України “Про вибори народних депутатів України” від 25.03.1998 р. № 3-рп/98). Іноді на законодавчому рівні акти Конституційного Суду України прирівнюються до “актів законодавства” та до “нормативно-правових актів”, хоча сам Конституційний Суд України в Рішенні у справі про тлумачення терміна “законодавство” від 09.07.1998 р. № 12-рп/98 не відніс свої акти до системи законодавства України.

Чи може Конституційний Суд України переглядати свої правові позиції? Як впливають правові позиції Конституційного Суду України на правотворчу та правозастосовну діяльність в Україні? Наведіть приклади з практики діяльності єдиного органу конституційної юрисдикції щодо впливу правових позицій на правотворчу та правозастосовну діяльність в Україні.

Контрольні запитання

1. Які види рішень може виносити Конституційний Суд України?
2. В чому полягає відмінність окремої думки судді Конституційного Суду України від окремої думки судді загальної юрисдикції?
3. В яких випадках можливий перегляд Конституційним Судом України своїх рішень?
4. Яку юридичну природу мають правові позиції Конституційного Суду України?
5. Як впливають на правотворчу та правозастосовну діяльність правові позиції Конституційного Суду України?

Тема 9. Правові позиції Суду з питань реалізації та захисту прав людини з питань діяльності вищих органів влади та їх посадових осіб.

Справи, пов’язані із функціонуванням Верховної Ради України та її органів (про регламент Верховної Ради України; про

дострокове припинення повноважень Верховної Ради України; про компетенцію Верховної Ради України; про законодавчий процес; про порядок голосування на пленарних засіданнях; про правові акти Верховної Ради України; про правовий статус комітетів та фракцій Верховної Ради України; про статус народного депутата України тощо).

Справи, пов'язані із функціонуванням інституту президентства в Україні (про дату виборів і строк перебування на посту; про повноваження Президента України (у сфері взаємодії з Верховною Радою України; у сфері взаємодії із виконавчою владою; у сфері взаємодії із судовою владою ; із проголошення всеукраїнського референдуму; із керівництва зовнішньополітичною

діяльністю ; із керівництва у сферах національної безпеки і оборони); про правові акти Президента України).

Справи, пов'язані із функціонуванням органів виконавчої влади (про формування Кабінету Міністрів України; про повноваження Кабінету Міністрів України; про статус члена Кабінету Міністрів України; про відповідальність Кабінету Міністрів України; про статус центральних та місцевих органів виконавчої влади).

Справи, пов'язані із функціонуванням органів судової влади та прокуратури (про підсудність і підвідомчість питань органам судової влади; про незалежність і недоторканність суддів; про порядок оскарження судових рішень; про статус Вищої Ради юстиції; про статус прокуратури).

Питання для самоконтролю.

1. Роль та місце Конституційного Суду України в механізмі забезпечення прав людини.

2. Правові позиції Суду щодо забезпечення основоположних принципів правового статусу людини і громадянина.
3. Забезпечення реалізації та захисту основних прав і свобод людини і громадянина у правових позиціях Суду.
4. Правові позиції Конституційного Суду України з питань організації і функціонування Верховної Ради України та статусу народного депутата України.
5. Правові позиції Конституційного Суду України щодо функціонування інституту Президента України, Кабінету Міністрів України, судової влади та прокуратури.

ЗАВДАННЯ

1. Президент України звернувся до Конституційного Суду України з поданням, в якому просив визнати неконституційною ч. 3 ст. 13 Закону України “Про адвокатуру” в частині включення до атестаційної палати кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури представника відділення Спілки адвокатів України. Президент мотивував своє прохання тим, що положення Закону, яким визначено конкретну спілку, представники якої включаються до атестаційної палати, порушує конституційний принцип багатоманітності суспільного життя, оскільки закріплює виключний монопольний статус однієї зі спілок відповідних об’єднань громадян, а також ч. 5 ст. 36 Конституції України, згідно з якою усі об’єднання громадян є рівними перед законом. Більше того, із закону не зрозуміло представник якої саме Спілки адвокатів має бути включений до атестаційної палати, оскільки існує декілька громадських організацій із назвою “Спілка адвокатів України”.

Яке рішення має ухвалити Конституційний Суд України? Проаналізуйте правові позиції Конституційного Суду України щодо правового статусу об’єднань громадян. Який спосіб залучення інститутів громадянського суспільства до здійснення владних повноважень, на вашу думку, відповідає Конституції України ?

2. Громадянин К. звернувся до Конституційного Суду України з проханням дати тлумачення норми ч. 1 ст. 33 Конституції

України, згідно з якою “кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом”. Громадянин просить розтлумачити вказану норму у системному взаємозв’язку з ч. 1 ст. 6 Закону “Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні”, де сказано: “Громадянин України, а також іноземець чи особа без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, зобов’язані протягом десяти днів після прибуття до нового місця проживання зареєструвати місце проживання”. Громадянин просить Конституційний Суд відповісти на такі питання.

Чи є встановлений в законі обов’язок зареєструвати місце проживання обмеженням права на вільний вибір місця проживання? Чим відрізняється інститут реєстрації від інституту прописки, який був визнаний неконституційним у рішенні Конституційного Суду України від 14 лист. 2001 р. по справі № 1-31/2001 (справа щодо прописки). Чи не обмежує право особи на вільний вибір місця проживання зразок заяви, необхідної для реєстрації місця проживання особи, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28 лип. 2004 р. № 985, де передбачена графа “Згода власника/співвласників житла”.

В якості обґрунтування неоднозначності застосування норм Конституції і закону громадянин навів два рішення: окружного адміністративного суду, який визнав протиправними дії органів внутрішніх справ, які відмовляли йому у реєстрації за місцем проживання у зв’язку з відсутністю згоди власника, а також рішення апеляційного адміністративного суду, який визнав дії органів внутрішніх справ правомірними. Яке рішення має ухвалити Конституційний Суд України?

3. Президент України звернувся з поданням про визнання неконституційним Закону України “Про імпічмент Президента України”, прийнятого 227 голосами народних депутатів. Президент мотивував своє подання тим, що за даними системи “Рада” за законопроект проголосував депутат Н., який був фізично відсутній в Україні, а також депутат К., який перебував на стаціонарному лікуванні.

Чи має право народний депутат доручати іншому на-родному депутату голосувати за нього? Яке рішення, на вашу думку, має прийняти Конституційний Суд України в даній си-туації? Чи впливають процедурні порушення, допущені під час голосування, на можливість визнання закону неконституцій-ним? Відповідь обґрунтуйте з посиланням на правові позиції Конституційного Суду України.

4. До Конституційного Суду України з поданням звер-нулися 47 народних депутатів з метою визнати неконституцій-ною постанову Верховної Ради України, якою вона утворила тимчасову спеціальну комісію з питань моніторингу реалізації законодавства про вибори Президента України та зобов'язала долучити до роботи представників органів виконавчої влади. На-родні обранці вважають, що парламент вийшов за межі своїх по-вноважень.

Яке рішення має прийняти Конституційний Суд України? Проаналізуйте правові позиції органу конституційної юрисдикції щодо правового статусу комітетів, тимчасових спеціа-льних та слідчих комісій Верховної Ради України.

К о н т р о л ь н і з а п и т а н н я

1. Яке місце в механізмі забезпечення прав людини зай-має Конституційний Суд України?
2. У чому полягає правова позиція Конституційного Суду України з питань забезпечення гарантій реалізації та захис-ту прав і свобод людини та громадянина?
3. Яка правова позиція Конституційного Суду України відносно недоторканності Президента України та процедури імпічменту?
4. Правова позиція Конституційного Суду України сто-совно формування Кабінету Міністрів України.
5. Позиція Конституційного Суду України відносно до-строкового припинення повноважень Верховної Ради України та порядку голосування на пленарних засіданнях.

КАЗУСИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВОСУДДЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ МОТИВОВАНИХ ВІДПОВІДЕЙ

1. Громадянин Татарінцев В.М. порушив питання про офіційне тлумачення положень статті 47 Конституції України, статей 1,71 Житлового кодексу Української РСР, статті 223 Цивільного процесуального кодексу України, статті 310 Цивільного кодексу України. Крім того, автор звернення просив Конституційний Суд України визнати рішення Дзержинського районного суду м. Харкова, рішення апеляційного суду Харківської області, ухвали Верховного Суду (відповідно 12.10.2005 р.; 13.12.2007 р.; 26.06.2008 р.) такими що не відповідають Конституції України, ЦПКУкраїни, ЖКУкраїнської РСР, ЦПКУкраїни, оскільки на його погляд, судами під час здійснення провадження у справі було порушено його конституційне право на житло. На підставі пп. 2, 4 ч. 1 ст. 45 Закону України "Про Конституційний Суд України" своєю Ухвалою Конституційний Суд України відмовив у відкритті конституційного провадження з причин невідповідності конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України та Закону України "Про Конституційний Суд України" та невідомості Конституційному Суду України

пи-
тань, порушених у конституційному зверненні.

- Чи потрібна мотивація причин відмови?
- В яких випадках Конституційний Суд України приймає процесуальний акт про відмову у прийнятті звернення до розгляду?
- В якій організаційній формі конституційного судочинства Конституційний Суд України має оформити відмову у відкритті конституційного провадження?
- В яких випадках Конституційний Суд України має оцінювати судову практику відносно порушення судами загальної юрисдикції прав і свобод людини і громадянина?

2. До Конституційного Суду України звернулось Міністерство
внутрішніх справ за конституційним поданням щодо
практичної

25

Конституційна юрисдикція і конституційне судочинство в
Україні

необхідності у роз'ясненні положення ч. 2 ст. 28 Закону
України

"Про статус депутатів місцевих рад", оскільки нечітке
викладення

вказаної норми призводить до неоднозначного її застосування
судами та іншими органами державної влади. Конституційний
Суд України застосував непередбачену Законом України "Про
Конституційний Суд України" організаційну форму
судочинства

у вигляді "письмового" розгляду і на пленарному засіданні за-
слухавши судцю-доповідача, дослідивши матеріали справи

(про

охорону трудових прав депутатів місцевих рад), прийшов до
висновку, що положення ч. 2 ст. 28 Закону України "Про
статус

депутатів місцевих рад" є такими, що не відповідають
Конституції

України (є неконституційними). Рішення Конституційного
Суду

України є обов'язковим до виконання на території України,
оста-

точним і не може бути оскарженим.

Див.: Рішення Конституційного Суду України у справі за
конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ
Украї-

ни щодо офіційного тлумачення положення ч. 2 ст. 28 Закону
України "Про статус депутатів місцевих Рад народних
депутатів"

(справа про охорону трудових прав депутатів місцевих рад)
від

26.03.2002 р. №6-рп/2002 // Конституційний суд України:
Рішен-

ня. Висновки 2001-2002/Відп. ред. П.Б. Євграфов,— К.,
2002.—
С. 220-225.

- Чи існує та передбачена чинним законодавством така організаційна форма розгляду справ в порядку конституційного судочинства як "письмовий" розгляд справ?
- Чим відрізняється оцінка конституційності нормативного акта від офіційного тлумачення, якщо предмет конституційного подання визначається суб'єктом права подання?
- Яким чином відбувається процедура розгляду матеріалів справи, якщо судочинство проходить без залучення учасників, заслуховування їх пояснень?
- Чи забезпечується у такий спосіб "письмовий" розгляд справи Конституційним Судом України з дотриманням принци-

26

IV. Казуси конституційного правосуддя та завдання для мотивованих відповідей
пів об'єктивності, повноти і всебічного дослідження предмета конституційного подання?

3. До Конституційного Суду України звернувся суб'єкт права на конституційне подання — 45 народних депутатів України щодо

офіційного тлумачення положень ч. 1ст. 140 Конституції України

(справа про об'єднання територіальних громад). Підставою для розгляду справи народні депутати України вважали практичну необхідність в офіційній інтерпретації зазначених положень ст. 140

Конституції України.

На пленарному засіданні відкритого судового розгляду після доповіді судді були заслухані пояснення учасників конституційного провадження (представника народних депутатів України,

Ірпінського міського голови, Постійного представника Верховної

Ради України, Постійного представника Президента України
та
інших залучених учасників конституційного провадження).
Кон-
ституційний Суд України прийняв рішення, в якому була дана
офіційна інтерпретація ч. 1 ст. 140 Конституції України,
зокрема,
було визначено, що положення вказаної конституційної норми
слід розуміти: в аспекті місцевого самоврядування як права
тери-
торіальної громади вирішувати питання місцевого значення в
межах Конституції та законів України, територіальної громади
як жителів села селища, міста чи добровільного об'єднання
жите-
лів кількох сіл у сільську громаду. Конституційний Суд
України
підкреслив, що зазначені положення не встановлюють порядку
об'єднання або роз'єднання територіальних громад.
Важливим аспектом вказаного Рішення Конституційного
Суду України був такий висновок, що питання організації
місце-
вого самоврядування, які не врегульовані Конституцією
України,
у тому числі умови та порядок об'єднання або роз'єднання
тери-
торіальних громад сіл селищ, міст мають визначатися законом
(ст. 146 Конституції України).

27

Конституційна юрисдикція і конституційне судочинство в
Україні

Див.: Рішення Конституційного Суду України у справі за
конституційним поданням 45 народних депутатів України
щодо
офіційного тлумачення положень ч. 1 ст. 140 Конституції
України
(справа про об'єднання територіальних громад) від 18.06.2002

р.
№12-рп/2002.

- В чому особливості правової природи рішень Конституційного Суду України?
 - Чи достатня для праворозуміння суб'єкта конституційного подання офіційна інтерпретація зазначених ним конституційних положень?
 - Чи можна розглядати правові позиції Конституційного Суду України як особливий вид джерела права? В яких частинах (мотивувальній чи резолютивній) Конституційним Судом формуються (визначаються) правові позиції?
 - Чи дозволяє чинний Закон України "Про Конституційний Суд України" звертатися суб'єкту права на конституційне подання чи конституційне звернення до Конституційного Суду України з клопотанням про роз'яснення рішення Конституційного Суду України?
 - Чи має право Конституційний Суд України переглядати (уточнювати) прийняті ним раніше рішення або висновки?
 - Яким чином має бути виконано прийняте Конституційним Судом рішення щодо офіційної інтерпретації норм Конституції чи законів України?
4. До Конституційного Суду України звернулася Київська міська рада депутатів з конституційним поданням щодо офіційного тлумачення положень частин 1, 2, ст. 141 Конституції України.
- У травні 2009 р. ця справа була розглянута на пленарному засіданні Конституційного Суду України і після доповіді судді
-
- Голови Конституційного Суду України, свої позиції виклали учасники конституційного провадження: представник Київської міської ради, Постійний представник Верховної Ради України

IV. Казуси конституційного правосуддя та завдання для мотивованих відповідей Конституційному Суді України, Представник Президента України у Конституційному Суді, народні депутати України як учасники провадження.

Предметом конституційного подання були визначені положення Основного Закону України, в яких, на думку суб'єкта права звернення, не вирізняються вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування в аспекті строків повноважень їх депутатів в залежності від виду виборів і не встановлюються вимоги, щодо погодження в часі проведення виборів до Верховної Ради України та місцевих рад.

Конституційний Суд України отримав наукові експертизи від деяких юридичних вузів, зокрема, Національної юридичної академії імені Ярослава Мудрого, а також пояснення від Голови

Верховної Ради України і Президента України, які мали протилежне праворозуміння предмета конституційного подання. В прийнятому Рішенні від 04.06.2009 р. Конституційний Суд України розтлумачив положення ч. 1, 2 ст. 141 Конституції України,

визначивши, що при обранні депутатів сільської, селищної, міської, районної та обласної рад та сільського селищного, місь-

кого голови на передбачених Конституцією чергових та позачергових виборах на зазначених осіб поширюється відповідно п'яти-

річний та чотирирічний строки повноважень. Конституційний Суд України своїм Рішенням змінив існуючий порядок регулювання відносин щодо строків виборів до органів місцевого само-

врядування, визначивши, що слід керуватися позицією, за якою встановлені однакові строки повноважень органів місцевого самоврядування обраних на чергових та позачергових виборах. Обґрунтовуючи свої інші висновки Конституційний Суд України послався на висловлену раніше правову позицію щодо встановлення Конституцією та законами України однакових підходів до організації і діяльності органів, які мають представницький характер: Верховної Ради України, Верховної Ради АР Крим, місцевих рад.

29

Конституційна юрисдикція і конституційне судочинство в Україні
Див.: Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Київської міської ради щодо офіційного тлумачення положень ч. 1,2 с. 141 Конституції України від 04.06.2009 р. №13-рп/2009 // Офіційний сайт Конституційного Суду України.

- Чи можна вважати правову позицію Конституційного Суду України формулюванням через офіційне тлумачення нової норми щодо строків повноважень органів місцевого самоврядування та сільських, селищних, міських голів?
- Чи правильно у вказаному Рішенні визначається тотожність строків проведення виборів до органів місцевого самоврядування, із строками їх повноважень, включаючи строки проведення поза-чергових і чергових виборів сільських, селищних, міських голів?

- Чи можна вважати, що у такій офіційній інтерпретації Конституційний Суд України, не врахував вимоги статей 147, 150, 151, 152 Конституції України, розширив предмет конституційного подання за власною ініціативою і таким чином вийшов за межі своєї компетенції?
- Чи можна вважати конституційно обґрунтованою щодо правомірності правову позицію Конституційного Суду України відносно визнання неконституційним положення ст. 2 Закону України "Про порядок обчислення скликань представницьких органів місцевого самоврядування (рад)" від 24.06.2004 №1866-IV, оскільки питання щодо конституційності вказаного положення не було предметом судового дослідження і не містилося у конституційному поданні, а тому по цьому питанню не відкривалося конституційне подання?

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА.

1. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136 VIII
2. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1401-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
3. Рішення Конституційного Суду України від 17 вересня 2008 р. № 16-рп/2008 у справі за конституційним поданням 105 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частин шостої, сьомої, дев'ятої статті 83 Конституції України (справа про коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді України) // Офіційний вісник України. – 2008. – № 72. – Ст. 2432.

4.Рішення Конституційного Суду України від 15 жовтня 2008 р. № 23-рп/2008 у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо офіційного тлумачення пункту 6 частини першої статті 106 Конституції України (справа про проголошення Президентом України всеукраїнського референдуму за народною ініціативою) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ccu.gov.uk/doccatalog/list?currDir=22778>.

5. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції з питань запровадження конституційної скарги в Україні : збірка тез (м. Київ, 18 грудня 2015 р. / Конституційний Суд України ; за заг. ред. Ю. В. Бауліна. – К. : ВАІТЕ, 2016. – 186 с.

6. Тесленко М.В. Правовая охрана Конституции Украины // Под. ред. Б.С. Эбзеева. - Саратов, 2007. - 384с.

7. Портнов А. Зміст конституційної юрисдикції: наукові погляди та їх відтворення у законодавстві // Право України. - 2008. - № 5. - С. 11.

8. Про розвиток конституційної юстиції в Україні див, напр. : Кампо В. Деякі проблеми розвитку конституційної юстиції в Україні / В. Кампо // Право України. - 2010. - № 6. - С. 6069.

9. Ткачук П., Ткачук А. Роль і місце Конституційного Суду України у захисті праві свобод людини // Вісник Конституційного Суду України, - 2010. - № 4. - С. 125.

10. Боботов С. В. Конституционная юстиция: сравнительный анализ / С. В. Боботов. — М., 1994. — 127 с.

11. Кампо В. Підконституційні акти та судовий контроль за ними / В.Кампо // Юридичний вісник України. - 2009. — № 31(734). - 17 серпня. — С. 11; 12. Савчин М. Конституційний контроль і розмежування конституційної та адміністративної юрисдикцій / М. Савчин // Юридичний вісник України. — 2009. — № 43(747). — 2430 жовтня. — С. 5 ;

12. Корнієнко М. Про підзаконні правові акти та судовий контроль за ними / М. Корнієнко // Юридичний вісник України. — 2009. — № 40 (744). — 39 жовтня. — С. 10 ; Ю.

13. Барабаш. Конституційний Суд versus адміністративні суди? Роздуми з приводу статті В. М. Кампо/ Ю. Барабаш // Юридичний вісник України. — 2009. — № 38 (742). — 1925 вересня. — С. 12.
14. Євграфов П. Конституційна скарга — складова захисту прав громадян // Закон і бізнес. — 2002. — № 36. — 5 жовтня. — С. 2. ;
15. Шевчук С. Інститут конституційної скарги в Україні : необхідність запровадження // Права людини в Україні: стан справи, проблеми, перспективи (Бка Міжнар. каф. ЮНЕСКО в НаУКМА). — К., 2003. — С. 2325 ;
16. Радзівська В.В. Конституційна скарга як важлива форма захисту прав і свобод людини у Конституційному Суді України // Часопис Київського університету права. — 2009. — № 1. — С. 103107.
17. Право громадян звертатися до Суду конкретизовано у Законі України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 р. № 422/96ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 49. — Ст. 272.
18. Ткачук П., Ткачук А. Роль і місце Конституційного Суду України у захисті прав і свобод людини // Вісник Конституційного Суду України. — № 4/2010. — С. 118131.
19. Кампо В. Конституційний Суд України на шляху до доктрини реального права / В. Кампо ; [Бесіду вів М. Сисоєнко] // Український юрист. — 2010. — № 78. -С. 4043.
20. Теоретические и практические аспекты, связанные с индивидуальной конституционной жалобой, в европейской модели конституционного правосудия: материалы Междунар. научнопракт. конф. (1314 мая 2010 г.). — Минск, 2010. - С. 9094, 153,156, 165168.
21. Юридична енциклопедія: в 6 т. / [наук. редкол. : Ю. С. Шемшученко та ін.] - К. : Укр. енцикл., 2001. — Т. 3 : К — М. — С. 274275, 277279.
22. Кампо В. Деякі проблеми розвитку конституційної юстиції в Україні // Право України. — 2010. — № 6. — С. 65.

Перелік питань для самоконтролю.

1. Конституційна юрисдикція як особливий вид застосування конституційного правосуддя у сфері конституційно-правових відносин (поняття, сутність, форми застосування).
2. Конституційний контроль (поняття, сутність і форми реалізації) Завдання охорони Конституції України.
3. Система джерел права у здійсненні конституційного правосуддя.
4. Становлення і розвиток інституту судового конституційного контролю в Україні.
5. Статус Конституційного Суду України (функції, повноваження, верховенство у правозастосовчій практиці).
6. Структура Конституційного Суду України, організація його діяльності.
7. Політико-правові умови формування складу Конституційного Суду України.
8. Статус Суддів Конституційного Суду України, організаційно-правові форми реалізації їх компетенції.
9. Статус постійних представників Верховної Ради України, Президента України та Кабінету Міністрів України у Конституційному Суді України (правове регулювання повноважень і обов'язковість залучення до розгляду справ).
10. Вимоги, які встановлюються для кандидатів на посаду Судді Конституційного Суду України, порядок звільнення Судді Конституційного Суду України із займаної посади.
11. Гарантії незалежності Суддів Конституційного Суду України та підстави припинення їх повноважень.
12. Обсяг і межі застосування конституційної юрисдикції стосовно конкретних справ і предмета їх розгляду.
13. Верховенство права і верховенство Конституції України у конституційному правосудді.

Конституційна юрисдикція і конституційне судочинство в Україні

14. Конституційне правосуддя і внутрішня політика держави.
15. Конституційні цінності і конституційні правовідносини як мета вирішення справ у конституційному правосудді.
16. Критерії розмежування компетенції Конституційного Суду України і судів загальної юрисдикції (предметна і процесуальна підвідомчість).
17. Офіційне тлумачення Конституції і законів України — важлива сфера застосування конституційної юрисдикції.
18. Види компетенційних спорів і конституційних конфліктів — особлива сфера у реалізації компетенції Конституційного Суду України.
19. Поняття і види конституційного судочинства.
20. Принципи конституційного судочинства (об'єктивність, повнота, гласність, доступність).
21. Стадії конституційного судочинства.
22. Суб'єкти права конституційних подань і конституційних звернень.
23. Проблема запровадження права громадян на "конституційну скаргу" як конституційна гарантія забезпечення прав і свобод людини і громадянина.
24. Процесуальні права суб'єктів права, які заявляють клопотання у конституційне правосуддя.
25. Конституційне клопотання: поняття, зміст, вимоги до його юридичних ознак.
26. Конституційне звернення: поняття, зміст, порядок оформлення і подання до Суду.
27. Попередній розгляд конституційних клопотань, його мета і процесуальне вирішення.
28. Форми розгляду у конституційному провадженні конституційних подань і звернень і відповідність їх меті правосуддя.
29. Процесуальні права і обов'язки учасників конституцій-

ного судочинства.

* 32

V. Питання, щодо тематики спецкурсу

30. Чи існує судове доказування, з'ясування обставин і змагальність у конституційному судочинстві? Як реалізується в сфері

конституційної юрисдикції принцип "суд права, а не суд фактів"?

31. Сторони чи учасники конституційного судочинства: прин-

ципи спеціалізації вимагають уточнення.

32. Зміст і види рішень і висновків Конституційного Суду України.

33. Правові позиції Конституційного Суду України. Специфіка "відмовних актів" Конституційного Суду України з позитивним рішенням.

34. Конституційно-правові вимоги до рішень і висновків Конституційного Суду України.

35. Юридична сила рішень Конституційного Суду України.

36. Верховенство (обов'язковість) рішень Конституційного Суду України як гарантія їх виконання.

37. Окрема думка Судді Конституційного Суду України щодо постановлених рішень і висновків.

38. Перегляд, роз'яснення, незмінюваність правових позицій прийнятих рішень конституційного правосуддя: реалії і перспективи.

39. Остаточність, неоскаржуваність і обов'язковість рішень Конституційного Суду України.

40. Реалізація правової політики держави у рішеннях і висновках Конституційного Суду України.

